

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գ. Մ. Ի. Ս. Ռ. Ս. Կ. Ս. Դ.

Լ. Ր. Ա. Գ. Ի. Բ.

Ամեն ՇԱԲԱԹ օրեր կը հրատարակուի Պոլսոյ համար 50 թուոց գինն է 2 արծաթ Միճիտ կանխիկ թղթատարութեան ծախքը բաժանորդաց վրայ իսկ գաւառաց համար 2½ արծաթ Միճիտ: Ծանուցման տողը 2 զուրուշ:

Գաւառաց թղթատարի ծախքը բաժա. նորդաց չվերաբերի: Լրագրոցս վերաբերեալ որ և է գրուածք ուղղելի առ Տնօրէն-Խմբագիր Ի. Կ. Պօլսոյ Մերձան Ալի-փաշա խան գետնա. յարկ թիւ 21:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամենապատիւ Ս. Պատրիարքի ընտրութեան առթիւ գաւառներէն 30 ի չափ շնորհաւորական գիր և հեռագիր եկաւ այս շաբթու:

Կիլիկիոյ Ամենապատիւ Ս. Կաթողիկոսն ալ հեռագրաւ մը շնորհաւորեր է Ներսէս սրբազանի ընտրութիւնը:

— Զորք քչաբթի օր խառն ժողով գումարեցաւ ի Ղալաթիա:

Հետեւեալ ընտրութիւնները ուրոնք գործադիր Յանձնաժողովոյ կողմանէ արդէն քննուած էին, խառն ժողովը վաւերացուց:

1. Բաբերդի Գաւառական, Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց:

2. Սըրբիկի Գաւառական և Քաղ. ժողովոց:

3. Զարանձախի Գաւառական Կրօն. և Քաղ. ժողովոց:

4. Հալէպի Գաւառական ժողովոց:

5. Բալուի Գաւառական, Կրօն. և Քաղ. ժողովոց:

6. Ճանիկի Գաւառական ժողովոց:

7. Տիւրիի Գաւառական, Կրօն. և Քաղ. ժողովոց ընտրութիւնները:

Նոյնպէս Կոստինայի Գաւառական ժողովը վանեցի Երեմիա եպիսկոպոսն Առաջնորդ ընտրած ըլլալով, խառն ժողովը վաւերացուց:

— Խառն ժողովը Երեսիայի Առաջնորդական Տեղապահ և սահմանադրութեան գործադիր Տեսուչ կարգեց զԱրժ. Կարապետ վարդապետ Նարը գաւառի:

Նոյնպէս Պաղատի Առաջնորդական Տեղապահ անուանեց Ս. Երուսաղիմայ միաբաններէն զԱրժ. Սուսքիս վարդապետ:

Ահա՛ այսպէս կը լցուի Երեսիայի աղգայնոց բաղձանքը, որոնք շարունակ կը գրէին Լ. Պատրիարքարան և Սահմանադրութեան գործադրութիւնը կը խնդրէին:

Ուրախ եմք աւետելով որ գաւառաց մէջ խիստ յիշեր մնացին, ուր սահմանադրութիւնը գործադրուած չըլլայ:

Այսպէս թէպէտ ուշ, բայց վերջապէս գաւառներուն մէջ ալ կրսկի ընդհանրապէս Սահմանադրութիւնը և քաղցր յոյսեր զարթուցանել գաւառաբնակ աղգայնոց սրտերուն մէջ, որոնք ժամէ ի ժամ կսպասէին նորա գործադրութեանը իբր գործութիւն բռնութեան դէմ և իրաւանց ու արդարութեան ոյժ անխրաւութեանց դէմ:

— Վանայ Պողոս վարդապետի և Լիմանապատի միաբանութեան

կողմանէ երկու գիր հասած են ի Պատրիարքարան, որով Պողոս վարդապետ և միաբանութիւնը կը խնդրեն Աղգ. վարչութեանէն որ Պողոս վարդապետի դատաստանը վանայ մէջ տեսնուի:

— Խորիմեան Սրբազան գիր մը ուղղելով առ Աղգ. վարչութիւնն, Առաջ աղբիւրի խղճալեաց 100 ոսկին իր կոկորդն անցած ըլլալը կը խոստովանի և այն գումարին իբր փոխարէն ցուցնելով ասկէ առաջ ծախելու համար Ս. Կարապետ խրկած գրեանքը (ըստ իւր տարկութեան) կը յանձնարարէ որ այն գրքերուն դէմ Մշոյ Ս. Կարապետի փանքը ամսէ ամիս 1000 դրուշ վճարէ Առաջ աղբիւրի խղճալեաց:

Հարկ իրաւ գիտնալ թէ Խորիմեան սրբազան ստուգիւ գրեանք ունի՞ յիշեալ վանուց մէջ, և եթէ ունի, որչափ են:

Զարմանալին սա է թէ Այն որ երբեմն « ես տոկոսովը պիտի վճարեմ այդ սաակը » կըսէր իրեն դիմող անձանց, հիմա եւր ստակին փոխարէն գիրք կուտայ . . . :

— Աղգ. վարչութեան վանորդի խորհուրդը իր համարատուութիւնը պատրաստած ըլլալով, զայն հրատարակութեան տուեր է:

— Կը լսեմք թէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը մտադիր է իր տունը Եֆէսի-Գիւլի աղգային առաջնորդարանը փոխադրել և առտու իրիկուն լիւսեւի չողկնաւով երթեւեկել: Արդէն առաջնորդարանի նորոգութեան ծախքը բարեբար անձ մ'ընել խոստացած է Սրբազան Պատրիարքի հանդատութեանը համար: Այս միջոցը մեծ գիւրութիւն մ'է Ներսէս Սրբազանի կառավարութեան նախարարաց հետ միշտ տեսակցելու և այն ամէն խնդիրները որք պաշտօնական կերպարանաց առջեւ դժուարութեանց կենթարկին, միտերմական և բարեկամական յարաբերութեամբ լուծելու:

— Մուրադեան վարժարանի խնդիրը վերջապէս Բաղ. ժողովոյ խնդրոց կարգն անցաւ: Կը յուսանք թէ Աղգ. վարչութիւնը այս մասին գոհացուցիչ տնօրինութիւն մը կընէ ի բերկրութիւն բովանդակ Աղգին:

— Խառն ժողովը չորքաբթի օր Իզմիրի խնդրով ալ զուգահեռ, ուր ներկայ կը գտնուէր նաեւ Երեսեան Սրբազան, բայց չկրցաւ վերջնական որոշում մը տալ: Կըսուի թէ Խառն ժողովը մտադիր է Երեսեան Սրբազանը ընկերակցութեամբ բանիբուն վարդապետի և աշխարհական անձի մը իզմիր խրկել ընտրական գործողութիւնները կատարելու համար:

— Ամեն. Ներսէս Սրբազանի ձեռ-

նասուն և Նիկիոմիդիոյ վիճակին փոխ Առաջնորդ արժանապատիւ Տ. Ստեփան վարդապետ Նոր աղգային ինչ ինչ խնդրոց կարգադրութեան և իւր հոգեւոր Հօրն ընտրութիւնը շնորհաւորելու համար Պօլսոյ եկած էր, այսօր կը մեկնի ի Նիկիոմիդիա:

Ինչպէս կը գրեն մեզ, արժանապատիւ Ստեփան վարդապետ անձանձիր ջանիւք կաշխատի Նիկիոմիդիոյ վարժարանին յառաջադիմութեանը և աղգային գործոց կարգադրութեան համար, վարժարանին տեսչութեան և երբեմն իսկ գաստատուութեան պաշտօն վարելով:

Նիկիոմիդիոյ վիճակը ստուգիւ աշխատութեան և բազում ջանից կը կարօտի, զոր Ամեն. Ներսէս Սրբազան սիրաւ, բայց բազմադիմի դժուարութեանց, նա մանաւանդ անձնական տկարութեան պատճառաւ չկրցաւ ի գլուխ հանել:

Այս առթիւ կը փութանք արժանապատիւ Ստեփան վարդապետի ուշադրութիւնը հրաւիրել Պատրիարքի աղջկանց վարժարանի ողբալի կացութեան վրայ, որ մեր ալ սրտին կարեւորէր ցաւ ազգած է իբրեւ նոյն երկրին զաւակը: Թաղ. Խորհուրդն արդէն տարալից չունի՞մք թէ Ստեփան վարդապետի ջանից աշակից և սատար պիտի ըլլայ աղջկանց վարժարանի վիճակը ի լաւ անդր վերածելու համար:

Այս խնդրոյն վրայ պիտի դըրեմք միշտ, մինչեւ որ մեր հայրենակիցք արթննալով աղջկանց վարժարանի խարխուլ չէնք որ մաքրութեան հանգամանքներէն ալ զուրկ է դժբաղդաբար, նորոգեն և իրենց աղջիկ զաւակաց ապագան հաստատուն հիման մը վրայ դնելու աշխատին:

— Գեր. Հմայեակ վարդապետ Այազմալեան 1880 անունով հնգետաւորեաց հանդէս մը պիտի հրատարակէ:

— Օգոստ. Սուլթանը հրաման ըրեր է Պալեան Վսեմ. Յակոբ պէյին որ փարիզէն Պօլսոյ գաւառաւով արքունի ճարտարապետութեան պաշտօն վարէ:

Թիֆլիզ 28 Ապրիլ 1874

. . . Խմբագիր.

Մի պարսկական առած կայ, որ երբոր Շահը ծառից մի խնձոր կը քաղէ, այն ատեն նորա պալատականները ամբողջ ծառը արմատով կը հանեն և Ռուսաստանի մէջ ամեն բան այդպէս կը լինի: Օգոստոսիական հրամանը պետութեան մէջ եղած բոլոր քրիստոնէայ ժողովրդոց տարրական դպրոցների վրայ պետական պաշտօնեայներ կը կար-

գէ, որոնց դործ պիտի լինի հսկողութիւն ունենալ դպրոցների մասին: Տեղական Կոմիտեան ուսումնարանական վարչութիւնը դործը տեսնելու ատեն չափազանցութիւն կանէ և կը յարուցանէ խուլ անբաւականութիւն ժողովրդի մէջ: Կովկասեան ուսումնարանական վարչութեան ներկայացուցիչները, ինչպէս Պ. Պ. Նէվէրովը, Ժէլիսովսկին, Զախարովը և այլ Ռուսաստանից հրապարակ մի չը կրնար հաւատարիմ հպատակ լինիլ պետութեան, եթէ Ռուս չը լինի. վասն զի պետութեան ոյժը կը տեսնեն միակերպութեան մէջ, և ոչ թէ անհատի ազատ դարգացման մէջ:

Այդ լուսաւորիչները կը կարծեն որ Հայը չը կրնար հնազանդ քաղաքացի լինիլ Ռուսաց պետութեան, եթէ Հայ մնայ, թէ կըրօնքով, թէ լեզուով, թէ ազգութեամբ. . . : Եւ ահա կայսեր հրամանը՝ գործադրելու ատեն՝ ուրիշ կերպարանք մի կ'ստանայ: Կովկասեան ուսումնարանական վարչութիւնը ոչ թէ հսկողութիւն մի կուղենայ անել, որպէս պատուիրած է բարձրագոյն հրովարտակը, այլ ենթարկել կը կամի իրան՝ անպայման հայոց ժողովրդական դպրոցները, կարգելով և արձակելով ուսուցիչները, պատճառ բերելով նոյա բարեկոյս լինելը կամ ոչ, նոյա ուսուցչական վկայականը և այլն: Նա կը կամի ուսումնարանաց ոչ թէ բարեկարգիչ միջոցներ և մեթոդներ առաջարկել, այլ ճշնել դաստատուութեան վրայ, մտցնել կարելոյն չափ այնպիսի առարկաներ, որք հայուն մոռանալ պիտի տան իր ազգութիւնը, իր ծագումը: Մեզ յաջողվեցաւ ուսումնարաններէն մի քանիսների հետ խօսելու, որք կը ձգտին յիշեալ պաշտօններն ստանալու, այն է ժողովրդական դպրոցների տեսչութիւն, — և որք յանդգնաբար և անամթաբար պարզապէս կը յայտնեն տեղական վարչութեան նպատակը: Սոքա բնաւ չեն ծածկեր վերք առ փոքր, կարելոյն չափ, երբ բաւական թուով Ռուս վարժապետներ կ'ընկնին, ուստաց լեզուն որպէս դաստատուութեան միջոց Հայ դպրոցներու մէջ մտցնելու ցանկութիւնը, իսկ Հայոց լեզուն քայլ առ քայլ աքտորելու գիտաւորութիւնը: Կը լսենք թէ տեղական լրագրութեան մէջ այս բոլոր բաներու վրայ դրել և այդ անխրաւ ձգտումները քննել արգելուած է բնաւ:

Մենք մեր կողմանէ կը հաւատացնենք ձեզ, որ եթէ այդ նոր կարգած պաշտօնների կատարման

Մենք մեր կողմանէ կը հաւատացնենք ձեզ, որ եթէ այդ նոր կարգած պաշտօնների կատարման

Մենք մեր կողմանէ կը հաւատացնենք ձեզ, որ եթէ այդ նոր կարգած պաշտօնների կատարման

մէջ կարելի լինէր պարզ, որոշ, ազնիւ պրոգրամայով ձեռնարկուիլ, այսինքն եթէ կարելի լինէր բացարձակապէս ասել, թէ պարոնները կարծիքը թէ՛ քաղաքական թէ՛ մանկավարժական կողմանէ սխալ եւ անիրաւ է, եթէ կարելի էր համոզել ռուսամոլ կրթիչներուն թէ Հայոց առաւել օգտակար քաղաքացի ռուսաց պետութեան կը հանդիսանայ, եթէ նրան միջոց տրուի անհատապէս, ազատ զարգանալ, որպէս Հայ կրթիչի իր մայրենի լեզուով, որ ամէն էակի համար առաւել կրթող միջոց մ'է՛. քան օտար մի լեզու. թէ Ռուսաստանը չի կրնար գրաւել իր այլազգի և այլադասան հպատակաց համակրութիւնը՝ ճշեւումով նոցա ազատութիւնը և ազգային յատկանիշ կողմերը, այլ ընդհակառակէ՛ կը դրաւ նրանց՝ թոյլ տուով ազատապէս զարգանալ. եթէ վերջապէս կարելի լինէր հասկանալ լատին մեր բթամիտ կրթիչներուն, որ ամեն ուսումնարան, որքան կը ծառայէ ազգութեան, նոյնքան կը ծառայէ և պետութեան և ամբողջ մարդկութեանը, չը նայի թէ մ'ը լեզուով կաւանդվին ուսանելի առարկաները. իսկ մանուկը կը զարգանայ և օգտակար անդամ կը դառնայ հասարակութեան, մանաւանդ երբ կուսանի իր մայրենի լեզուով, որ յատուկ է բնաւորութեան, կազմուածքին, մտածողութեան եղանակին, — այն ատեն, կը հաւատացնեմ ձեզ, որ շատերը աղին անձերէն կերթային կընդունէին Կովկասի մէջ ժողովրդական դպրոցներու տեսչութեան պաշտօնը, իսկ այսօր ամեն բարեմիտ և աղին անձն կը քաշուի յիշեալ պաշտօնը ընդունելուց, և այսպէս ասպարէզ կը թողնէ ռուսամոլ կրթողներու, որք փոխանակ ծառայելու Ռուսաց կառավարութեան նպատակին, մի միայն անբաւականութիւն կը ձգեն ժողովրդի մէջ և կառավարութեան բարի անունը կանպատուեն:

Մառն

Հ. Պ.

Ահաւասիկ ռուսամոլ անձանց մեքենայութեանց արդիւնքը և տխուր բայց ճշմարիտ յայտնութիւն մը, որ ցաւալի հետեւանքներ յառաջ պիտի բերէ ի վնաս Ազգին, Բաւական չէին դարերէ ի վեր Ազգին կրած քաղաքական դժբաղդութիւնները, որոց բաժակը ջմրուր վամեց և սակայն տոկաց ու իր գոյութիւնը չը կորսնցուց: Միթիւարութիւն մը փշփշեցած էր, այն է եկեղեցւոյ և ազգային վարժարանաց ինքնօրինութիւնը և հա՛ս՝ այն ալ կը կորցէ մեր ձեռքէն Ռուսիոյ կառավարութիւնը: Այսպիսի ծանրակիւռ և դժբաղդ պարագայի մը մէջ ինչ պիտի ընէ վեհափառ Հայրապետնիս. յայտնի է թէ ինք կարող չէ միայնակ գործել և ոչինչ. այլ միայն բողոքելու չափ զգոյթիւն ունի. այս սահմանէն անդին անցնելու ոչ՝ ոյժ ունի և ոչ զօրութիւն: Արդէն մենք ստոյգ աղբիւրէ տեղեկացած եմք թէ վեհ. Հայրապետը այս մասին բանակցութեան մտեր է Ռուսիոյ կառավարութեան հետ բողոքելով միշտ սոյն տնօրէնութեան դէմ և զայն խալաւ մերժելով:

Խնդիրը ծանր է, որովհետեւ եկեղեցւոյ որուն հետ կցեալ են ազգային վարժարանք, ինքնօրինու-

թիւնը քակտելու խնդիր է այս և ո՛չ այլ ինչ: Պօլոյ Ազգ. վարչութիւնը համակամութեամբ և աշակցութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր ի դիմաց Տաճկաստանի ընդհանուր Հայոց պետք է անմիջապէս բանակցիլ սկսի վեհ. Հայրապետին հետ, և ասոր դարմանը խորհի հարկ եղած ամէն ազգու միջոցներն ի գործ դրնելով:

— Խորթվին առաջին թարգման վերս: Արարհամ պէյ որ Եգիպտոս գացած էր, հինգշաբթի օր Բահրէ Նիլ շոգեհաւով Պոլիս վերադարձաւ:

Ապրիլ ամսոյ Սինին մէջ յարձակում մը տեսանք հէ՛մ Իսլամ հէ՛մ Դաւա՛ւ Լաւրը ըստած տեսակէն: Համառօտ ընելու համար գլխաւոր կէտը ունիմք՝ որ զինքը զայրացնողն է: Կրմէն կուգուի որ իր դաւանութիւնը ֆաղկեղանի ժողովոյն դաւանութիւնէն ինչ տարբերութիւն ունին, իր ընթերցողացն իմացնէ, ասիկայ իմացնել չուզի՝ ըսելով թէ այս խնդիրս ընողը իրմէն սոյն պատասխան ուղեւոր իրաւունք չունի եղեր մինչեւ լեւոնի տօմարը (զոր Յոյնք եւ Լատինք մէկէն կընդունին) եւ Լատինսու գերբանը աչքէն չանէ: Կրեմ այս հարցումն ընողին աչքը աչքպէս Լատինական պերան չկայ: Միւս գերան կարծածին համար հարցումն ընողը կրէ որ ձեր օգնութեան կը կարօտի. եւ ձեր ըրածը այն կը նմանի որ բժիշկ մը իրմէ դարման խնդրող հիւանդին ըսէ. «մինչեւ որ հիւանդութեանդ չառողջանաս նէ քեզի գեղ չեմ տար»:

Սինն այս խնդրոյն վրայ այս անգամ ինն ու կէս էջ բան գրեր է. որ առաջարկեալ խնդիրը չլուսաբանելուն համար կարեւորութիւն չունին, Կնքը մոռցած է առաքելական պատուէրը որ կրէ. «պատրաստ իցէք առ պատուականի որ խնդրիցէ զանն որ է վանս յուսոյն ձերոյ» (Ա. Պետ. Գ. 15): Միւսն ըսելու խօսքն ալ այսքանով կը լրամիշայ: Խմբագիրը հիւանդ է. բժիշկը ուրիշ զննութիւններէ դատ՝ լեզուն ալ նայելու է որ գեղն անոր յարմարցնէ:

Յոյն. Պր. Տ. Կարապետ Տերոյենց

Այնթապէն կը գրեն մեզ թէ Կիւրնի մէջ գիշերօթիկ դպրոց մը բացուեր է, որոյ դասատուները, դրամ և ուրիշ պիտոյք պատրաստ են եղեր, ուր պիտի ընդունուին տաւր անթոյակ աշակերտք. իսկ թուշակաւորք տարին 7 1/2 ոսկի պիտի վճարեն: Փափաքելի է, կրէ մեր մեծ թղթակիցը, որ անթոյակ աշակերտաց թիւը 20 ի հասնի, որպէս զի ազգին ազգատ զաւակները ձրկապէս կրթութիւն:

— Փարիզէն ուսումնական բարեկամ մը մայիս 2 թուով հետեւեալը կը գրէ մեզ.

«Նոր եկած ատենա շատ կը նեղուէի հոս, վասն զի ո՛չ գաղղիներէն գիտէի և ո՛չ ծանօթ ունէի: Բայց հիմայ Հայ բարեկամներու և ծանօթ ընտանիքներու միջոցաւ օրնութիւնս փարսեցաւ, պանդխտութեանս ցաւերը մոռցայ և միթիւարութեայ: Գեր. Տ. Յովհաննէս քահանայ Հիւնքեար պէյէնտիւն ինչպէս ի փարիզ ուղեւորող բոլոր ազգայինները, նոյնպէս և զիս հիւրնիւրելով միթիւարեց զիս և իմ ցաւերս թեթեւցուց: Այս արժանիքս եկեղեցականը երբէք չը դադարիր իրեկեղեցական պարտաւորութիւնները կատարելէ. ամէն Հայ գաղթականներու այցելութիւն կրնէ, զանոնք կրօնապէս և հոգեւորապէս կը միթիւարէ ու անոնց ամէն պէտքերը կը հոգայ:

«Պատրականք իսկ շատ կը սիրեն գանի և յարգի ու մեծարոյ է ամենուն քով: Երանի՛ թէ մեր բոլոր եկեղեցականք այս քահանային կըրօնական նախանձալուծութեան և ունեցած դիտութեան մէկ քառորդըն ունենային: Այն ատեն ինչ կը հարկ պիտի ըլլար այսչափ յուզուելու և զրդեւելու. . . . Պոլիս ինչ կընէ, արդեօք դարձեալ Սահմանադրութեան վերաքննութեամբ և ընտրութեաններով կըրաղի ու կը կռուի առանց զաւառացւոյն ցաւերը ու վերքերը բուժելու հիմնական միջոցները խորհելու. փարիզ ալ կռիւ շատ կայ եղբայր, բայց պօլսեցուց պէս չեն կռուիր. հոս միշտ օրի. նաւոր են, միշտ արգիւնաւոր և միշտ յօգուտ ժողովրդեան կը շարժին:

«Այս մասին հարկ եղածը պիտի գրեմ ձեզ փարիզի ներքին վիճակին վրայ տեղեկութեամբ հանդերձ. հիմն զրաղեալ եմ, որովհետեւ կաշխատիմ՝ երկրագործական դպրոցը մանելու»:

— Եօղզատէն մեզ գրուած նամակի մը մէջ հետեւեալ լուրերը կը կարդանք.

«Տեղւոյս սովը անհանդուրժելի է. որչափ որ ճամբայները բացուեցան ալ, դարձեալ գնեւուն վրայ տարբերութիւն չկայ: Բարձրանալու վրայ են քան թէ ինչեւր. անթութեան մեծնողներուն թիւը օր քան զօր զգալի է. թշուառութեան վերջին բաժակը քամած է Եօղզատ. ներկայ տարւոյս ուսատուութեան յոյսերը տարտամ և անստոյգ են, մինչեւ տասներկու օր յառաջ անձրեւները լաւ էին. այժմ. . . Նախանձալութեան բարձր Եփրոսիմութեան և գթութեան կարօտ է Եօղզատ: Պոլիսէն ստացած երկու անգամու հանգանակութիւնը (մէկը 200 ոսկի և միւսը 135) մեծ օգուտ բրաւ. բարերարաց աղօթքներ կարձկէ խեղճ նոթին իւր հիւժեւալ ձայնովը. . . ազգային ժողովը գոյութեան արժանի է իւր պարտաւորութիւնը ըստ կարեւորին կատարելով. թէ ընդհանուր դպրոցը և թէ վահանեան մանաւոր ուսումնարանը ընթացքին կանոնաւորապէս կը չարունակեն շնորհիւ պաշտպանաց և արգասաւոր արգիւնքներ ալ կը յուսացուին քիչ ատենէն:

«Տեղւոյս անտանիքի վիճակը նախանձալութեան գթութեանը և կառավարութեան խորին ուշադրութեանը կը կարօտի:

«Տեղւոյս Առեւտրական ատենին նորնտիր նախագահ իսլամհիմ պէյ ամենուն համակրութիւնը գրաւեց իւր արգասաւորութեամբը. Տաճկացու Քրիստոնէից բնաւ խտրութիւն չընէր:

«Այս կողմերէն Սեբաստիա գաղթողներն անթիւ են. ճամբայները վտանգաւոր են. առաջակը շատցան և սպանութիւնք անպակաս են. երթալով քաղաքին մէջ անգամակեանքներն և ինչքներն կասկածելի կըլլայ: Ամէն ոք պահպանութեան համար մասնաւոր միջոցներու կը գիմէ: Ասոնցմէ լաւ կը հասկցուի թէ ինչ է այսօր Եօղզատի վիճակը. . . .

«Ատենէ մը ի վեր չանձրեւելուն և մերթ ընդ մերթ խորշակահար հողմեր շնչելուն առթիւ թէեւ ժողովուրդը ապագայէն յուսահատ էր, բայց սոյն ժամուս յանկարծ օդը փոխուելով պաղ հողմով մը ըս-

կաւ անձրեւել. ժողովրդեան հետ քողցեն դաշտերն ալ սկսան խայտալ:

«Սար—Համզա գիւղի Մնացական վարժապետը Գէօճէն գիւղի մէջ որ Եօղզատէն 6 ժամ հեռի է, Սմատեան անուամբ բնկերութիւն մը կաղմկելով, այսպիսի նեղ և անձուկ ժամանակի մը մէջ ուսումնասիրութեան ընթացքը կը ջանայ վառ պահել. ժողովուրդը անոր աջակից է և Սարհամզա գիւղի աշակերտներն ալ Գէօճէն բերելով ձրի կը կերակրէ և կը խնամէ եղեր:

— Ասորոց կաթողիկոսը երկուշաբթի օր այցելութիւն ըրաւ առ Ս. Պատրիարք Հայրն:

Չարմանալի է այս անձին վերջին օրերս բռնած դայթակոցացիչ ընթացքը, որ հակառակ իւր առաջատրիարքարան մեր խոտացած հլու հպատակութեան, կը դժկամակէր Պատրիարքարան անդամ ոտք կոխելու և մինչեւ իսկ կը մտաբերէր Յունաց կամ կաթողիկոց իրաւասութեան ներքեւ մտնել, նոցա հետ բանակցութեան մտնելով:

Ուրախ եմք որ Ասորոց կաթողիկոսի փոխանորդ Արժ. Տ. Գաւիթ քահանան դայթակոցելով անոր եպրեղի ընթացքէն, Ս. Պատրիարքին գիմեր և նորա ամէն խաբէութիւններն ու խարդաւանանքը հրապարակ հաներ է:

Արժ. Գաւիթ քահանային անկեղծութեանը վստահելով, կը յուսամք թէ Ազգային Պատրիարքարանի հեղինակութիւնը հաստատապէս ճանչելով կրկինանգամ Ասորոց կաթողիկոսին դիմելու չը զիջանիր:

ՏԵՆՁԻ

Պերճ մայիսն է՝, ոսկի օրեր գարունն, Դաւա ու լեւոններ ծաղիկ բեհեզ կը հաղնին, Կարգ կը փթի գողորիկ թերթով գեղանի, Անոր կարծիքն՝ այսօր ալքն է կուսի՝

Ա՛հ, թէ ես վարդ ըլլայի, Կեղեցիկ, հալէ բուրբի:

Առաւօտուն անուշ սիւքը կը փռէ, Մարդէն կ'անցնի ու տերեւոց կը հծծէ, Անոր շունչը լքեալ հոգւոյս կեանք մ'է նոր, Ինչպէս տօգոյն թերթի՝ շիւղի մը անգոր:

Ա՛հ թէ գեփեւ ըլլայի, Վարդին կուրծքը գգուէի:

Գիշերն հանդէս կ'ըլլայ երկինքն աստղերու, Լոյս կը տա հիմա՛հ, հոգիս խորշն ահաբեւ, Կեղեցիկ վարդին աշխոյժ Թերթահար, Անոր գեղգեղն փոփ մ'է հէք սքսերու:

Ա՛հ թէ ես աստղ մ'ըլլայի, Երկինք գիշերը թառէի:

Ա՛լ չեմ ուզեր սգալ բուր մ'պէս լալկան, Անքոն ըլլալ, սրտսուք թափել իսկ այսքան, Իս սիրահար եմ երգերու, քնար կ'ուզեմ, Երգել անգուռ մինչ ցուրտ մահի՛՞ գերեզման:

Ա՛հ թէ սիրակ մ'ըլլայի, Մեշտ սեր, և վարդ երգէի՛:

Իսկիւրաւ 1874 թ. մայիս 12

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

Գ ԿԵՐԱԿՈՒՐ

ՄԱՍՆ Գ. ՀԱՆԵՂԵՆՔ

Մենքեան յատկացեալ հաւելչէ՛ք չորս տեսակ են, զորս իրենց գիւրամարտութեան կարգաւ հոս կը շարենք.

- Ա. Հաւ և աքաղաղ
- Բ. Ինդկահաւ
- Գ. Բաթ
- Դ. Մաղ

Ասոնք թէեւ չորքոտանեաց ման չափ անդաբար չեն, սակայն իրենց

գիւրամարտութեամբն մանաւանդ առաջին և երկրորդ տեսակը տկար կամ փափուկ ստամբքներու լաւ կը յարմարին :

Չորրորտանեայ մսին մասերուն , պահպանութեան , տարեաց , անքն-դեան եղանակին և պահպանութեան նկատմամբ մեր բոլոր ըսածները ըստ մեծի մասին ասոնց ալ կը պատկանին , ասոնց գլխաւորները հոս համառօտիւ յիշել պատշաճ կը հարկմք :

1.-Ձողանակը և որ ասոնք բազմաթիւ չլըլան , զի այն ատեն մանաւանդ բազը և սաղը իրենց դիւրամարտութիւնը կորսնցնելով ստամբքը կը յոգնեցնեն :

2.-Այն հաւեղները ընտրելու է որ արձակ դաշտի կամ պարտէզներու մէջ ճեմ առնելով լաւ յագեցող մը կը դառնան : Իսկ ընդհանրապէս խորշերու է այն հաւեղներէն որքանեղ տեղ մը փակեալ կը անանին , վասն զի այն ատեն թէ և աւելի կու-ճին , կը գիրանան , բայց այս առումը և գիրութիւնը իրենց կապած իւղէն յառաջ կուգայ , որն որ զիրենք անդաւարը չընելէն զատ , դժուարամարս ալ կընեն : ասկէ կրնայ հետեւել թէ որպիսի անտեղի և փնասակար է սաղը կամ հնդկահաւը անձուկ տեղ մը պահեստի դնելով անուցանել ինչպէս շատեր կընեն : որով աւելի գէշ՝ բայց դժուարամարս կերակուր մը կը պատրաստեն :

3.-Հաւեղինաց պատրաստութեան լաւագոյն միջոցը կասկար ընելն է , մանաւանդ երբ շատ իւղ ունենան , այս կերպով կենդանեաց իւղը մեծաւ մասամբ կը կորսուի և դժուարամարտութեան բազդատօրէն զերծ կը մնայ միւր : ասկէ վերջը կուգան խորովածը և խաշածը՝ որք թէ և կասկարի չափ դիւրամարս չլըլան , իրենց անդաւարութեամբն կրնան օգտուար ըլլալ : Իսկ տապկելը բընաւ աղէկ չէ : զորաւոր ստամբք-ները միայն կրնան մարսել , տկար կամ փափուկ ստամբքներու համար փնասակար կ'ըլլայ :

Հաւեղինաց վերայ խօսքս շաւարտած հարկ է խօսիլ նաև հաւու արգանակին վերայ :

Այս արգանակը առանց անդաւար մեծ յատկութիւն մ'ունենալու շատ դիւրամարս է , ուստի աղէկ կը յարմարի հիւանդութեան նոր եւ նորներու , բայց չմոռնանք ըսելու թէ երկար ժամանակ գործածու-թիւնն ալ աղէկ չէ : Գ. Յ. Մ.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝ Նախ-կին եպարքոս Մէհմէտ Բիւշտի փաշա Շիրվանի գատէ Հայկալի կուսա-կալ :

Ծովային գործոց պաշտօնէին նախկին Բախալի Լ. Բիւն Էֆէնտի Է-լ-լաի աստիճանը բարձրանալով , նոյն պաշտօնատան հաւանդէն ,

Ծովային գործոց պաշտօնէին Բա-խալի Մէհմէտ-Ալի Էֆէնտի Է-լ-լաի Էֆէնտի տեղ ,

Արշակունիքի կղզեաց նախկին մէքթուպճի Նէհիպ Էֆէնտի ծովա-կալութեան ժողովին գիւնադպիր անուանեցան :

— Բիւզ փաշա Եֆէնտի տար-տաքին գործոց պաշտօնէայ անուա-նեցաւ փոխանակ Վսեմ Նուպար փաշայի :

— Յունաց Պատրիարքարանը ըս-կըսեր է ինչպստ Ասիոյ սովատանջ ժողովրդոց հանգանակութիւն մը բանալ Յոյն հասարակութեան մէջ :

— Իզմիլէնեկաճ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ասկէ խրկուած 150 հազար օխայ ալիւրին 40.000 օխան անմիջապէս Էմիլիւրիւ խրկուեր է :

— Մայրաքաղաքին մէջ գտնուած պարապ գետինները , որոց չորս կող-մը բաց ըլլալով գորգիները ամէն աղտեղութիւն կը թափեն հոն , ան-մաքրութենէ ազատ պահելու հա-մար , Պօլսոյ քաղաքապետութիւնը հրաման ըրեր է նոյն գետիններու տէրերուն որ մինչեւ 15 օր շուրջը պատ քաշեն քանի մը կանգուն բարձ-րութեամբ :

— Անցեալները իսրայէլացի մը գուշակած էր թէ կրակ ըլլալով ամբ-բողջ Պօլսոյ միւլիւր պիտի դառնայ :

Միւլիւրն այն անձը գարձեալ լուր հաներ է թէ մայիսի 28 ին գիշեր ա-տեն երկրաշարժ պատահելով Խա-տիգիւղի մէջ , ամբողջ գիւղը հիմ-նայատակ պիտի ընէ :

Այս լուրը այնքան երկիւղ պատ-ճառած է Խատիգիւղի նախապա-շարեալ մասին , որ շատ ընտանիք պատրաստուեր են ուրիշ տեղ գալ-թեւու սոյն յանկարծահաս փառ-գէն ազատ մնալու համար :

— Քօնեայի մէջ առատ անձրեւ գալով , յառաջիկային առատ հունձք կսպասուի :

— Ոչեւանիկի մէջ ալ արմոեաց նուազութիւն ըլլալով , տեղական կառավարութիւնը արմոիք դուրս հանելու արգիւրէ է : Հոս ալ շատ անձրեւ գալով , երկիրը արգիւնա-ւոր հունձք կը խոստանայ :

— Շիրքէթի ընկերութեան տնո-րէն Հիւսէին Էֆէնտի պաշտօնէ ձրգ-ուելով , անոր տեղ առժամանակ-եայ տնօրէն մը կարգուեցաւ :

— Անցեալ օր ցուկանաւ մը Պէ-չիլիթայէն իւսկիւտար անցնելու ա-տեն յանկարծ միջին բռնուելով , նուաստիւն մէկը ծովը ինկեր և խեղդուեր է :

— Ոստիկանութիւնը անցեալները գող մը ձերբակալած էր որ Պօլսոյ տաճիկ տունները մտնելով գողու-թիւններ կընէր : Սոյն անձին տու-նը խողարկելով , ահագին քանա-կութեամբ գողացուցին և կերպասե-ղէն գտնուեր է :

— Իզմիլէն հասած լուրերէն կը տեղեկանամք թէ քաղաքին մէջ այս օրերս յաճախ կրակ կը պատա-հի , որոց պատճառը քանի մը շարա-գործ անձինք են եղեր , զորս գըտ-նելու համար կառավարիչը աղբու հրամաններ ըրեր է :

Սոյն շարագործները կազմ թաթ-խուած լաթեր ձգելով ծխնելոյղէն վար , կը փախին եղեր :

— Այս օրերս յոյն մը մսի գո-ղութիւն ընելու համար գիւրին մի-ջոց մը հնարեր է :

Անցեալ օր իւսկիւտար հայ մը 4-5 օխայ միս կուսէ մագործէն և կը պատմիրէ որ տուն խրկէ : Մագործին ծառան միւր տուն կը տանի : Հաղիւ քանի մը վայրկեան կանցնի , և ահա Յոյնը որ հայուն միս առնելու ատեն հետաքրքրու-թեամբ կը դիտէ եղեր , ծառային ետեւէն տուն կերթայ , և երբ ծա-ռան միւր ձգելով , քանի մը քայլ կը հեռանայ տունէն , վարպետը դիւ յոյնը անմիջապէս զննչակը առ-չին կապելով նոյն տունը կը մտնէ և լմիւր սխալմամբ ձեղի խրկուած է :

այս չէ ձերինը բռնելով միւր կուսէ և կը կծկէ : Տունէն ի դուր մսի կըս-պասեն . ո՛չ գաղող կայ , ո՛չ եկող : Այն ատեն մագործին ծառան կան-չելով , կը հասկնան որ խարէու-թեան մը զոհ գացեր են : Այս յոյ-նը , ինչպէս կը պատմեն , երբեմն Պօլսոյ կողմերը կընէ եղեր այսպիսի գողութիւններ : հիմա ալ իւսկիւ-տար անցեր է և մինչեւ այսօր քա-նի մը տունէ այսպիսի հնարքով միս գողցեր է :

— Ինչպստ Ասիոյ սովատանջ ժողովրդեան լապտած հանգանա-կութեան գումարը մինչեւ այսօր 209.385 ի հասեր է :

— Լոյտի Աստրիական ընկերու-թեան Տնօրէնին սպանիչը մինչեւ ցայսօր գտնուած չէ , թէպէտ ոս-տիկանութիւնը յաջողեր է 60 չափ խրուաթ ձերբակալելու :

— Էնկիւրիէն կը գրեն թէ եղած օգնութեանց միջոցաւ սովը բաւա-կան դադրեր է . մեծ քանակ ար-մուրը հասեր են , որոց միջոցաւ ա-մէն փուռ օրը 7000 օխայ ալիւր բաշ-խուելով , ժողովուրդը հացի կող-մանէ ներութիւն չը կերեր : աղքատք կառավարութեան կը խնամուին և քաղաքին մէջ այսօր 125 հազար օ-խայ ալիւր կայ պատրաստ :

Խաղաղական ուղիւնոսը Ա-մազոնի ընդարձակ հովտին (Ամե-րիկա) հետ երկաթուղիի միջոցաւ կցելու համար 1870 էն ի վեր մեծա-մեծ աշխատութիւններ կըլլան . օ-րը 12.000 գործատու կը բանին շա-րունակ : Մինչեւ ցարդ 33 միլիոն տօլար ծախք եղած է սոյն շինու-թեան համար և հաւանական է թէ այս գումարը 70 միլիոնի պիտի հաս-նի 1876 ի վերջը , ուր պիտի աւար-տի շինութիւնն ալ :

— Ռուսիոյ կառավարութիւնը ընդ ամենը 89 հազար քաղաքային և գիւնդական պաշտօնակալ ունի , որոնց 50 միլիոն բուպլի կը վճարէ այսինքն մարդ գլուխ 538 բուպլի :

— Իտալիոյ ֆիորենցա , Թուրին և Պէրկամա քաղաքներուն մէջ մա-յիսի 10 ին այնքան առատ ձիւն ե-կեր է որ թղթատարը չէ կրցեր ձամբան շարունակել :

Ձմռան ամբողջ եղանակին մէջ այսպիսի ցրտոյթն օր չէ եղեր :

— Ռուսիոյ կառավարութիւնը ան-ցադիր չունեցող օտարականաց ար-գելք գրեր է Ս. Փէթրապոլի մէջ չը բնակելու համար :

— Պոնաբարթեանք Անգղիոյ մէջ 5 Փրանքնոյ կոսեւ տուեր են Նա-բօլէնի որդւոյն անուանը : Գրամին մէկ կողմը գրուած է Նաբօլէնի Գ. կայսր : Իսկ միւս կողմը կայսերա-կան դէնք գրուած են : Այս գրա-մէն քանի մը հատ ալ Գաղղիա մտեր են :

— Ամերիկայի Միացեալ-Նահան-գաց մէջ 1844 ին 41.402.027 կալօն ոգելից ըմպելիք պատրաստուեր է : Այն ատեն 17.069.453 բնակիչ ունե-նալով , մարդ գլուխ 11 լիտր ըմպե-լիք կ'իյնայ : 1870 ին , բնակչաց թիւ-ւը 38.558.371 ի ելնելով , ոգելից ըմ-պելիքներու թիւն ալ 71.151.367 կա-լօնի ելեր է , այսինքն մարդ գլուխ 8 լիտր և 38 հարիւրալիտր :

1870 ին Միացեալ-Նահանգաց մէջ հետեւեալ կերպով եղած է նոյն երկրին սպառումը .

	արժէք
Ալիւրեղէն	330.000.000 սօլար
Բամպակեղէն	115.000.000 »

Կոշիկեղէն	90.000.000 »
Հանդերձեղէն	70.000.000 »
Բուրդեղէն	60.000.000 »
Տպագր . ծախք	40.000.000 »

— Ս. Փէթրապոլի բուսական պարտիզին մէջ բոյսի և տունի ան-հուն հարստութիւն մը կայ եղեր :

1823 ին այս պարտիզին մէջ 1500 տեսակ բոյս կային : 1824 ին , այսին-քն մէկ տարուան մէջ այս թիւը 5682 ի ելեր է . իսկ 1830 ին մինչեւ 12.200 ի ելեր է :

1871 ին այս թիւը չափազանց ստուարացեր և մինչեւ 21.320 տե-սակի ելեր է , որմէ կը հասկցուի թէ այսօր ոչ մէկ բուսական պարտէզ մը այսքան տեսակ բոյս ունի :

— Գաղղիոյ նախարարութեան անկ-ման լուրը փարիզի մէջ տարածուե-լուն պէս Պուլմարի հրապարակին վրայ անհամար բաղմու թիւն մը լըց-ուելով ամէն ոք հետաքրքրութեամբ լրագիր առնել սկսեր է : Այս լուրը պատճառ եղեր է նման չը տեսնը-ւած կերպով լրագիր ծախուելու : Հետաքրքիր անձանցմէ շատեր եր-կաթուղւոյ կայարանը վազեր են ե-րեւոյթանալով վերադարձին սղասե-լու համար , և երբ Պ. Թիէր կայա-րանը ելեր է , խնդութեան ցոյցեր ընելով գոհունակութիւն ու շնոր-հակալութիւն յայտներ են : Կառա-վարութեան տեսուչները որոնք հըս-կելու համար հոն եկեր են , հաղիւ կրցեր են ամբողջ ցրուելով խաղա-ղութիւնը վերապահել :

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տարիներս Եւրոպայի մէջ անձնասպանութիւնը այնքան ա-ռաջ գացած է որ կրնանք ըսել թէ ժողովրդական աճումէն և ընդհա-նուր մահէն աւելի արագ կը գոր-ծէ :

Շուէտի մէջ ընակչաց 100 ին 2 , 5 համեմատութեամբ անձնասպանու-թիւնը առաջ կերթայ :

Ֆրանսայի տարեկան անձնասպա-նութեան գումարն է 1,86. Պալիէ-րինը 1,77 . Մէքսիկայի մէջ 1,70 . Բրուսիայինը 1,40 :

Գաղղիոյ միջակապիւրը հետեւ-եալ կերպով կը նշանակէ անձնաս-պանութեան թիւը (մէկ միլիոն բը-նակիչ հաշուելով) :

1826-60	1836-40	1846-50
54	76	97
1856-60	1831-35	1841-45
110	64	85
1851-55	1861-65	1866-69
100	124	135

Ուրիշ կերպով ըմբռնելով , անձ-նասպանութեան տարեկան միլիոն թիւը եղած է 1,739. այս թիւը յե-րոյ 5,114 ի ելած է կամ եռապատ-կած . մինչդեռ եթէ աղէկ ըննուի , կը տեսնուի որ գաղղիոյ ժողովուր-դը մէկ տարուան մէջ 100 ին 20 (կամ հինգերորդը) աճած է :

Անձնասպանք աւելի արունքը եղած են քան թէ հգերը : 1866 էն մինչեւ 1869 անձնասպան արունք-րու թիւն եղած է 219. իսկ հգե-րունը 33-50 :

Ընդհանրապէս արունքներուն 100 անձնասպանութեան գործողութեան զեւէ հգերը 29-30 ունեցած են միշտ և կուսնենալ , ինչպէս Սպանիոյ մէջ 41. Անգղիոյ մէջ 37 , Բրուսիայի և Աստորիայի մէջ 23 :

Տարիքն ալ աղբեցութիւն ունի անձնասպանութեան վրայ , վասն զի տարիներու թուոյն մեծութեամբ

աս ալ կաճի, մինչեւ 70 տարի, ուր մարդկային զգացումը ու եւանդը գրեթէ կը մարի:

Կանայք ընդհանրապէս մանկութեան կամ երիտասարդութեան մէջ անձնասպանութեան կը դիմեն:

Տարւոյ եղանակներն ալ ազդեցութիւն ունին անձնասպանութեան վրայ: Յունիարի մէջ ընդհանրապէս անձնասպանութեան պատահումը շատ քիչ է, իսկ յուլիսի մէջ կաւեւնայ. այս հաշուով ձմեռը քիչ, իսկ ամառը շատ անգամ կը պատահի: Անձնասպանութեան գործիքները տեսակ տեսակ են, բայց ամենց գլխաւորն է ընդհանուրն եղած է հիմա հրազէնը 21—30 տարեք ունեցողներու մէջ: Իսկ թոյնը վատասիրտ մարդոց և կանանց որք ի բնէ տկար են, գործածելի են: Եւ սակայն թոյնին մահը աւելի դառն է քան թէ հրազէնինը. ուստի զայս ընտրած են Եւրոպայի մէջ ատելի կեանքէ մը շուտ խայրսելու համար: Հայիւ եղած է որ ամուսնացեալը (երկսեռ) որք անձնասպանութեան կը դիմեն, թուով քիչ են, իսկ ամուրիք և այրիք շատ են: Տանիմարքա մէկ միլիոն բնակչաց մէջ միայն 235 անձնասպան կը գրուուի: Իսկ արուեստը մէջ 556:

Գաղղիոյ երկրագործ ժողովրդեան մէջէն 100,000 ին 9ը անձնասպանութեան կը դիմէ. վաճառական և հնարագէտ մասին 12, ուրիշ արուեստագործներէն 21. Իսկ անպաշտօն ճանչցուած անձերէն 56: Ըսել է թէ այս վերջինին մէջ կը պատահին էն շատերը, և երկրագործ ժողովրդեան մէջ էն քիչը: Հաշիւ եղած է որ Եւրոպայի մէջ բոլոր քաղաքներու աւելի անձնասպանութեան կը դիմեն. իսկ հրէայք շատ քիչ. բողոքականներէն վերջը կուգան կաթօրիկները:

Նոյնպէս փորձով հասկցուած է որ անձնասպանութիւնը մայրաքաղաքացի մէջ աւելի անգամ տեղի կունենայ քան ամբողջ երկրին մէջ:

Անգղիոյ ամբողջ երկրին մէջ 69, իսկ միայն Մայրաքաղաքին մէջ 91 անգամ տեղի կունենայ (1 միլիոնի հաշուով). Բրուսելոյ երկրին մէջ 123. Իսկ մայրաքաղաքին մէջ 212. Տանիմարքայի երկրին մէջ 288. մայրաքաղաքին մէջ 447. Գաղղիոյ մէջ 110. մայրաքաղաքին մէջ 646:

Այն կիները որք անձնասպանութեան կը դիմեն, բարոյական պատճառներ ունին. իսկ արուեստը լոկ նիւթական պատճառներով կընեն:

1869 ին, անձնասպանութեան պատճառները հետեւեալ կերպով բաշխուած են.

Յիմարութիւն	2,094 աւ. 0/0
Չանաղան վտեր	1,089
Սէր մատնեալ, նախանձ,	
անհաստատութիւն ևն	886
Ընտանեկան վշտեր	561
Չքանգործութիւն և բազմի	
երազներ	494

—Մենամարտութիւնք յաճախ կը պատահին Եւրոպայի մէջ:

Գաղղիոյ 1848 ի ազգային ժողովոյն օրով, 10 ի չափ մենամարտութիւնք եղած են երեսփոխանաց կողմանէ, որոնք խորհրդարանի մէջ ուրիշ երեսփոխանաց թշնամական և անուանարկիլ խօսքեր ընելով, նախատեղոյ կողմանէ մենամարտութեան հրահրուել են:

Պէրլինի մէջ ոստիկանութեան պաշտօնեան խորհրդարանի անդամոց մէկուն հետ կառավարական

վէճ մ'ունենալով, մենամարտեցաւ և այս վերջինը կեանքէն զրկուեցաւ:

Սպանիոյ մէջ 1830 ին ազգային ժողովոյ երկու անդամներ իրարու վրայ տարճանակ պարպեցին:

Անգղիոյ մէջ քաղաքային նշանաւոր մենամարտութիւններ տեղի կունենան: Տակաւին քանի մը տարի առաջ 12 ի չափ գաւ. քո, որոց մէջ կը գտնուի անուանին Տիլլ-բայէլի, մենամարտութեան եղան: Ասոնց մէջ է'ն նշանաւորն է Վէլլին-թըն Գուքին Ուէնչլէյ լորտին հետ ըրած մենամարտութիւնը, որ տեղի ունեցաւ 1829 ին քաղաքական խնդրոյ մը առթիւ:

1809 ին Գանէն, արտաքին գործոց պաշտօնեայն, կառավարութեան ուրիշ պաշտօնէի մը հետ մենամարտելով վիրաւորեցաւ. սակայն այս վերջինն ալ իւր կառավարական պաշտօնէն հրաժարելով, իրեն յաջորդեց լորտ փալէսթըն:

ԻՐԱՅԻՆ

Իրմայիտ Տէվլէթի թէպատարնտան Պարտիեան վարժօրիտի նամքիմէսնէնըն թէպատարն տէվլէթի Ալիէտէն փիլիպոս Մօրթօլայ զիմ մէթինտէ օլան ալաճաղընայ տայիր թիճարէթ մահքէմէսինտէն վէրիլ-միշ օլան իլամըն իճրալը իլիւն մէտիւնը մէրգուլըն միւթէսարըրք օլուլ մէ մուվաղէթիմէն Գաթէրինէ գատըն իսմինէ մուգայիտ պուլունան Պէյգօղտա Չընար ալթը ճատտէսինտէ վագը ալթը նիւմէրօլը երիւզ եէթմիշ սէքիլ զիրայ արսայ իւղէրինէ մէպնի թահթընտա պիր պապ մաղաղայը չամիլ պիր պապ քեարկիր սաղիր սահլիսանէսի խարիճիյէ խիքապէթի թարաֆընտան մէղաիտէյէ վէրիլէրէք ֆիրուսթ իթիթիլիմէքտէ օլուլուլանտան զիր օլունան էմլաքէ թալիպ օլանլէր օլուսիլի հալտէ քիթապէթի մուսա-իլէյհայէ վէ եախստ միւնատիտի Եէրիքի աղայէ միւրաճաթ իլլէմէլէրի իլան օլունտը:

Ռուսիա Տէվլէթի թէպատարնտան Ապտուլլահ օլուլ Միքայէլ է-ֆէնտինին թէպատարն Տէվլէթը Ալիէտէն միւթէթիմինտէն Մէհմետ Պէյ զիմէթիմինտէ օլան ալաճաղընայ տայիր թիճարէթ մահքէմէսինտէն վէրիլ-միշ օլան իլամըն իճրալը իլիւն տէյն իլուն էմլաք ֆիրուսթի հարքընտէ օլան նղալմամէ մուճիպինճէ մէտիւնը մուսալլէյհին մութատա-րըք օլուրըն ձիլալ օլուլունտէ քեայ-լին օթուլ տէօրտ զրայ սէքիլ բար-մաքտէն իպարէթ պուլունան պիր քըթա արապընըն ֆիրուսթի իլէ էստանընտէն թէպիլլէյի տէյն իտիլ-մէսի իսթիտա օլունմասը իւղէրինէ էմլաքը մէղքիւրէ միւղաիտէյէ վիլ-լիլմիշ օլաղընտէն շէրիլ րէպիլ իւլ էվլէլին օթուլունըն վէ մախըրու-մինին տէօրտիւնճի ճուստա իրթէ-սի կիւնիւ սատթ տէօրտտէն եէտի-յէ քատար մէմուրի հաղըր օլուրըն հալտէ մահալը մէղքիւրտէ սոն միւլ-գաիտէսի իճրա քըլընաճաղիլ զաղէթալէր վէ մախսուս վարաքալէր իլէ իլան քըլընմը իտիլ եէվմը մէղքիւրտէ իճրա քըլընան միւղաիտէ-տէ զիւր օլունան էմլաք մէթալիք աքլէ օլարաք երկիրմի պին զրուշտէ թալէպիլ էօհտէսինտէ թաքարրիւր իաէրէք քարարտատէսի քէշիտէ քըլընմը օլմաղլէ պէր մուճիպը նըղալմամէ թարիլը իլանտէն իթի-

պարէն օթուլ պիր կիւն զարֆընտէ նիհայէթ իւղտէ պէշ զամիլ իլէ զիր օլունան էմլաքէ թալիպ օլանլէրին խարիճիյէ ֆիթապէթը պէհիլէսինէ միւրաճաթ էլլէմէլէրի իլան օլունտը:

ԿԳԻ

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ

ԳՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Տաղէր, Ճաւեր, Աւաթներ, Նախնիք, Գրադարաններ, Արքայի Խոհերը:

ԳԻՆ 15 ԳՐՈՒՇ

Այս գիրքին կեդրոնատեղին է Մէրճան չարչը Սրապեան Պաղտասար աղայի գրատուն. միւս հայ գրաւաճառներն ալ կը ծախեն զայն: Հեղինակը: Իւր այս առաջին գործին մէջ, փորձած է մի վերջնական կանոնադրութիւն տալ մեր արգիլ աղբային լեզուին. հայ գրադէտները կը հրաւիրէ քննել զայն: —Ամեն կարգի անձեր կրնան օգտակարապէս ընթերցել այս գիրքը, մանաւանդ ուսանողները, նոր սերունդը:

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Ա. ԳԱՐԵԱՎԱՓԻ ԵՒ ԸՆԿ. Ա. ԲԱԼԻՍ

Կ. Պոլս. Բէշ-է-Էն-Էն-Յ

Վերոյիշեալ կազմատան մէջ կը կազմուին ամէն տեսակ թէպարդ և թէ գեղեցիկ ընտիր գլեանք ու տետրեր, թաւիլի, հարէի, կաշիի ու թղթի վրայ փայլուն ոսկեզօծեալ, ինչպէս և վաճառականաց գործածելի մեծ ու փոքր թիթեղեայ և ոսկեղէն տետրեր:

Նաև մի և նոյն կազմատան մէջ կը գտնուի յատկապէս թուղթ գրեմու համար մեքենայ մը, որ ամեն տեսակ թղթեր կը գծագրէ զանազան ձևերով, և որ բոստայի թղթերու վրայ ալ քառաձեւ կը գրեմագրէ:

Սոյն կազմատունը կը խոստանայ իւր յաճախորդները ամեն կերպով դոճ ընել:

Արմաշու վանուց տպարանէն ի լոյս ընծայուած գրքերէն կը գտնուին ի Կ. Պոլս. Չաքմաքճըլար Եօգուշու Գալաֆեան եղբայր գրատունը, և Բերա Տօղրու-եօլ թիւ 173 ծխալաճառ Կիւլէրեան Ստեփան աղայի քով:

Ա.

ՀԵՐՁՈՒՄԾՈՂ ՊԱՊՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՀՈՌՎՄ Ի ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԱՐԻՆԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՍ

Հարգ. Խաչէ

Արքա Կէթէ անուն նշանաւոր աստուածաբանին ընտիր և գեղեցիկ գործերէն մէկն է այս: Անհրաքելի փաստերով և վաւերական զիջութեամբ թիւններով կհաստատէ թէ Հռովմայ արգիլ եպիսկոպոսը կամ պապերը անտեղի պահանջումներով և ինքնահանար նորաձեւութիւններով ո՞րչափ խոտորած են իրենց նախնի շաւղէն, և զայլս հերձուածող կոչուլ ինքզինքնին հերձուածող ըրած են: Այս գործը երկու մասի բաժնրված, և առաջին մասը մինչեւ վերջերորդ դար տպագրուած է:

Գին կէս արծաթ մէճիտ

Բ.

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՈՒՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՍ ՀԱՆԳԵՐՁ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ուր Է՞ր Եւ Եկեղեցի Է՞ր Երբեք

Այս գիրքն ալ նոյն նշանաւոր աստուածաբանին գործն է:

Պարզ և գիւրիմաց ոճով կը բացատրէ արեւելեան և արեւմտեան եկեղեցեաց ունեցած տարբերութիւնները: Կրնայ թէ գաղղացաց մէջ իրեւ գաղղայիք գործածուիլ և թէ առ հասարակ ամեն կրօնասէր մարդոց ընթերցանութեան նիւթ ըլլայ:

Գինն է 40 զրշ:

Գ.

ՀԱՄԱՌՈՏ

ՏՐԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այս գործն համառօտ բայց իւր պարզ և ընտանի ոճով յարմար դասագիրք մ'է նախակրթական դպրոցներու համար:

Գինն է 8 զրշ:

Դ.

ԱՌԱՔԻՆԻ ԳԻՏՈՒՆ

ԵՒ

ԱՐՈՆՏԱՆԴԻՏ ՊԵՏԱՆԻ

Այս գրքովս ժամանակակից հեղինակ իտալացի կեսար Գանդուսի մանկանց համար յօրինած բարոյական գրոց երկրորդ հատորն է: Օրտակար խրատներ և գեղեցիկ առածներ և ընտիր բարոյական դասեր և պատմական օրինակներ կպարունակէ:

Գլորոցի մանկանց ընթերցանութեան յարմար գիրք մ'ըլլալով հանգերձ չափահասից եւս օգտակար կրնայ ըլլալ:

Գինն է 6 զրշ:

ԳԱՎԱՍԻՒ ԱՐԷՊԻՑԷ

ԴԱՍԱԳԻՐԻ ԳՆՈՋԿԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. ԳԱՆԴՈՋԵԱՆԻ

Ամեն գրավաճառաց քով կը գտնուի:

Գինն է 6 զրշ:

ՎԻՇՏԻ ԻՄ

Ի ՓԱՐԻՋ

ՅԵՐԵՍԱՅ

Պատմիկի մտքաբերակ

ԳՐԵԱՅ

Նշան Ա. Շիրվանս

Կը ծախուի ի Գին 1/4 արծաթ Մէճիտ:

ՈՒՍԵԱԼ ՊԱՆԴՈՒԹՅ

Երգախառն ողբերգութիւն յերիսապարտ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԳՐԱՆ ԱՄԻՐՃԱՆԵԱՆԻ

Սոյն թատերախաղը իր լեզուին և ոճոյն ազնուութեամբ արժանի է բանասիրաց ուշադրութեան:

ՏԵՐՈՒՆ-ԽՄԵԱԳԻՐ ՏԵՐ

Մ. Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ԳԱՎԱՏԵԱՆ

Քիտրոսի խառն վարի յարի քիտ 26 հո 32